

Journal of Education Studies

Volume 17
Issue 3 January-June 1988

Article 3

1-1-1988

หลักสูตร : สัมมนาที่จุกจิม

อธิศรดา บุชาติ

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

บุชาติ, อธิศรดา (1988) "หลักสูตร : สัมมนาที่จุกจิม," *Journal of Education Studies*: Vol. 17: Iss. 3, Article 3.
DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.17.3.3
Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol17/iss3/3>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

หลักสูตร : สำนึกที่ถูกลืม

อลิศรา บุญชาติ*

การศึกษาเป็นองค์ประกอบ พื้นฐานที่สำคัญ ในการพัฒนาบุคคล สังคม และประเทศชาติ เมื่อกล่าวถึงเรื่องการศึกษา สิ่งหนึ่งที่หลักเลี้ยงไม่ได้คือเรื่องของ “หลักสูตร” โปรดหยุดคิดและไตร่ตรองสักนิดกับคำว่า “นี้” โปรดทบทวนดูว่าคำว่า “นี้” มีความหมายอย่างไรบ้าง ท่อท่าน ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงหรือจำกัดในเรื่องของการให้คำนิยามท่อคำว่า “หลักสูตร” เท่านั้น แต่ท้องการให้ท่านได้ลองไตร่ตรองจากประสบการณ์และความรู้ แล้วพิจารณาดูว่า อะไรเป็นสิ่งที่ท่านคิดคำนึงถึงเมื่อเวลาทำการพูดถึงคำว่า “หลักสูตร” และคำว่า “หลักสูตร” เพียงคำเดียวนี้จะมีความหมายท่อท่านเช่นเดิม หรือไม่ เมื่อกล่าวถึง “หลักสูตรรายวิชา” หรือ “หลักสูตรของสาขาวิชา”

การจัดหลักสูตรนั้นมิใช่เป็นแค่เพียงการจัดไส้เนื้อหาวิชา (Content) หรือที่เรามักจะ

เรียกว่าความรู้ (Knowledge) เท่านั้น และการจัดหลักสูตรก็มิใช่เป็นเพียงแต่การจัดรายวิชา หรือการจัดสรรเนื้อหาวิชา ที่ผู้พัฒนาหลักสูตร หรือผู้สอนคิดว่า หรือ รู้สึกว่า ผู้เรียนน่าจะรู้ หรือควรรู้ในเนื้อหาวิชาเท่านั้นหรือเท่านั้น

เรื่องของความรู้นั้นบัวเป็นบัญหาสำคัญ อย่างหนึ่งในระบบการศึกษานั้นๆ เหตุการณ์ทางการศึกษาอย่างหนึ่งที่เราจะต้องยอมรับคือ วิชาการทั้งหลายที่เป็นอยู่ ที่สอนอยู่ ล้วนเป็นสิ่งที่นำเข้ามาจากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะจากประเทศซึ่งโลกตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ การที่เรานำความรู้เข้ามายังครัวเรือนกับเรานำสินค้าใหม่ ๆ หรือสินค้าที่น่าสนใจเข้ามานำเสนอให้ผู้บริโภคคือ ผู้เรียน ณ จุดนี้เองที่ได้ส่งผลให้เกิดจุดอ่อนข้อในระบบการศึกษา กล่าวคือ การกระทำ เช่นนี้ทำให้เราคิดว่า ความรู้ที่มาจากการท่องเที่ยวที่เป็นความรู้ที่ทันสมัย ที่

*บบ., คบ., Ph.D. Curriculum Studies & Science Education ภาควิชาสุขศึกษา
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ເຮັດວິນເວັ້ງກ້າວການໃຫ້ກັນ ເນື້ອເຮັມໆແທ່ທີ່ຈະກ້າວໃຫ້ກັນທັດເຖິງກັນໂລກທະວັນທັດ ຈຶ່ງເກີດກາຮະເລຍຫຼືອລື່ມຕ່ອງການທີ່ຈະປ່ຽນລັກຊະນະຂອງຄວາມຮູ້ໃຫ້ຜົນຜສານ ແລະສອດຄລັອງກັບສັງຄົມວັພນຮຣມ ຕດອຈານບໍ່ຢູ່ຫາຂອງສັງຄົມແລະປະເທດໜາດ ຄວາມຮູ້ຄົມອີງເສີມອື່ນວ່າມີຄວາມເປັນສາກົດ ກລ່າວຄົມເນື່ອມີກາຣຝລິຕ ຫຼືອກັນພບຫຼືອຈັກຕັ້ງທຸກໆຫຼືໃໝ່ໄໝວ່າສາຂາໄດ້ກໍານົມ ທຸກໆຫຼືຫຼືອຄວາມຮູ້ນັ້ນກໍຖຸກນຳນຳມາຄ່າຍກອດ ຖຸກນຳນຳມາໃຊ້ກັບທຸກສັກພຂອງສັງຄົມແລະປະເທດ ພ້າງໆ ທີ່ບາງຄຮງທຸກໆຫຼືຫຼືອຄວາມຮູ້ນັ້ນໄໝ່ເໝາະສມກັນທຸກສັກພຂອງສັງຄົມຫຼືອປະເທດເສົມໄປ ໃນຂະແໜງເດືອກນັ້ນເນື້ອຫວັນ ພ້າງໆ ທີ່ຫຼືອຄວາມຮູ້ນັ້ນກວະຈະຖຸກອີງເສີມອື່ນວ່າເປັນສ່ວນຫັ້ນຂອງສັງຄົມ ເປັນພລິຕກັນທີ່ຂອງສັງຄົມ (ແລະໃນທຳນອງກລັບກັນຄວາມຮູ້ກໍຄວາມຈົມສ່ວນຫ່ວຍໃນກາຮັບພັນປະເທດ ແລະສັງຄົມເຂົ່າໜັກ) ແລະວິ່າການຕ່າງໆ ຄວາມສອນໃນລັກຊະນະຫຼືຫຼືອດ້ວຍເຫັນພັນ໌

ສິ້ງທີ່ພັນນາຫລັກສູ່ຕະກະຄວາມຕົນເອງກົນທີ່ຈະດຳເນີນກາຮັບພັນນາຫລັກສູ່ຕະກະ ອີ່ວ່າ ທຳໄໝເຮົາຈຶ່ງກັນສອນວິຊານີ້ໃນຫລັກສູ່ ພ້າງໆ ທີ່ຫຼືອທຳໄໝເຮົາຈຶ່ງກັນສອນວິຊານີ້ໃນຫລັກສູ່ຕະກະ ຄໍາຄາມເຫັນ໌ໄໝ່ຄວາມເປັນຄໍາຄາມທີ່ຄາມຂຶ້ນມາລອຍໆ ທີ່ໄໝ່ເຄີຍໄດ້ຮັບຄວາມສົນໃຈອ່າງເທົ່າຈິງທີ່ຈະຄົບຄໍາຄາມນີ້ຄວາມພຍາຍາມອ່າງເທົ່າຈິງທີ່ຈະຄົບຄໍາຄາມນີ້ຄໍາຄາມເຫັນ໌ຄວາມຈາກຄວາມຮູ້ສັກທີ່ເທົ່າຈິງ

ຄໍາຄາມທີ່ທັງການຄໍາຄອນ (Genuine question) ແລະເຮົາຄວະຈະກັ້ນໃຫ້ເວັບພິຈາລາຍກັນຄໍາຄາມເຫັນ໌ກ່ອນ ເພື່ອຈະໄດ້ໃຊ້ເປັນແນວທາງໃນກາຮັບພັນປະເທດເບົ້າໝາຍແລະວັດຖຸປະສົງຂອງຫລັກສູ່ຕະກະ

ກາຮັບພັນປະເບົ້າໝາຍແລະວັດຖຸປະສົງຂອງຫລັກສູ່ຕະກະຈະທຳໄດ້ຢ່າງໄວ ຈະມີກາຮິຈາລາຍກົວໃຈນັ້ນ ໂດຍປົກທັ້ງໄປເນື່ອມີກາຮິຈາລາຍກົວໃຈນັ້ນ ໂດຍຈັດຫລັກສູ່ຕະກະສອນວິຊາຂອງໄກ້ກໍານົມ ສິ້ງແຮກທີ່ມີກະນິດກັນຄົມ ເຮົາຈະເລືອກເນື້ອຫວັນ (Content) ພ້າງໆ ທີ່ຫຼືອຄວາມຮູ້ (Knowledge) ອ່າງໄວຈຶ່ງຈະເໝາະສມກັນວິຊາຫຼືຫຼືອເໝາະສມກັນຫລັກສູ່ຕະກະ ຊຶ່ງເໝື່ອງຂອງເນື້ອຫາຫຼືອຄວາມຮູ້ນັ້ນຈະນຳໄປສູ່ທຸກໆຫຼືໃຫ້ຄວາມສົນໃຈວ່າເຮົາຈະສອນທຸກໆຫຼືໃຈນັ້ນ ພ້າງໆ ທີ່ຫຼືອທຸກໆຫຼືໃຈຂອງໄກ້ຮັດ ສິ້ງຕ່ອມາທີ່ມີກະນິດກັນຄົມກໍານົມກົດ່າວັນດີ ເຮົາຈະເລືອກເນື້ອຫາທຸກໆຫຼືແລະເນື້ອຫາຕ່າງໆ ແລ້ວ໌ເປັນພົມາຈາກປະສົບກາຮັບພັນປະເທດກົກ່າຂອງຜັນພັນນາຫລັກສູ່ຫຼືຜົນເນື້ອຫວັນໃໝ່ ຈະມີເພີ່ມເຕີມບັນຍັດເລັກນ້ອຍຈາກກົກ່າຄົນຄວ້າເອກສາຮ້າອັງອິນໃນສາຂາວິຊານີ້ ພ້າງໆ

ສິ້ງສຳຄັນ໌ທີ່ມີກະນິດກັນຄົມທຸກລະເລຍຫຼືອລື່ມເລືອນໄປຈາກຄວາມນິກິດຂອງເວັກຄົມ ກາຮັບພັນປະເທດກົກ່າ ວິເຄຣະຫຼືອ່າງຈິງຈັງດຶງລັກຊະນະຄວາມຕົ້ນກາຮັບພັນປະເທດ ແລະສັກພບໍ່ຢູ່ຫາຂອງສັງຄົມ ລັກຊະນະຂອງສັງຄົມໃນທີ່ນີ້ຈະໝາຍຮົມດົງ ແນວຄົດ ຄວາມເຂົ້ອ ດໍາ

นิยม และการปฏิบัติของบุคคลในสังคมทั้งนั้น ในเรื่องทั่วไปและในเรื่องเฉพาะกัน เป็นอย่างมาก ของการจัดการศึกษาคืออะไรเพียงเพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ที่สะสมกันมา การถ่ายทอดความรู้ที่ค้นพบใหม่เท่านั้น หรือเพื่อเป็นการช่วยพัฒนาและแก้ไขปัญหาของสังคมและประเทศไทย ถ้าการศึกษาหมายรวมถึงกรณีหลังนี้ด้วย เราได้มีการศึกษาและให้ความสนใจท่อประเด็นน้อยย่างจริงจัง และจริงใจมากน้อยเพียงใด สิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นที่นิยมปฏิบัติกันมากคือ การอ้างอิง หรือนำสถิติ ตัวเลข มาใช้ ออย่างฉบัดจวาย เช่น การแสดงอัตราการเพิ่มของนักเรียนที่จะเรียนต่อในมหาวิทยาลัย อัตราการว่างงานของบัณฑิตในสาขาวิชาต่างๆ โดยปราศจากการให้ความสนใจและความเข้าใจ ออย่างลึกซึ้ง ใจจะเป็นผู้ระบุปัญหาหรืออะไรจะเป็นตัวระบุปัญหาที่แท้จริงของสังคม ลองพิจารณา กันดูอีกทีว่า สิ่งที่เป็นปัญหาอย่างแท้จริงของสังคมได้รับความเอาใจใส่เพียงใด มีการดำเนินการอย่างไรบ้างกับปัญหานั้นๆ ในฐานะที่สาขาวิชานั้นเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาของสังคม ทั้งการจัดหลักสูตรได้ครอบคลุมประเด็นสำคัญนี้ในทั้งประสังค์ของวิชา หรือของหลักสูตรหรือไม่

ประเด็นที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่ง คือ เรื่องของความต้องการของสังคม ในทำนอง

เดียวกัน “ความต้องการของสังคม” นักจดถูก นำมากล่าวอ้างอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีความต้องการเสนอโครงการใหม่ ๆ ทัวร์ย่าง เช่น ประเทศไทยของเราจะต้องพัฒนาให้เป็นประเทศอยุทธาภิรัตน์ นี่เป็นความต้องการที่แท้จริงของสังคมหรือไม่ อะไรเป็นทั้งนี้หรือทั้งหมดให้ทราบว่านี่คือความต้องการของสังคม และสังคมที่ถูกอ้างถึงนี้คือสังคมส่วนใด สังคมของใคร เราได้ให้ความสนใจอย่างแท้จริง และมีการวิเคราะห์อย่างจริงจังในเรื่องของสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมหรือไม่ สิ่งเหล่านี้ไม่ควรเป็นเพียงคำพูดกล่าวอ้างโดยปราศจากความเข้าใจอย่างถ่องแท้

นอกจากการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตร ที่มุ่งเน้นในเรื่องของการให้ความรู้การพัฒนาศักยภาพ องค์ประกอบที่นับว่ามีความสำคัญที่ทัดเทียมกันก็คือ เรื่องของการพัฒนาทักษัณค์ และค่านิยมในวิชาชีพหรือในวิชาที่สอน น้อยครั้งที่ในการลงวัดคุณสมบัติของการสอน ไม่ว่า จะเป็นรายวิชาหรือในหลักสูตร เราจะพูดและอ้างถึงในส่วนนี้กันเสมอ ประสบการณ์ในอดีตได้ชี้ให้เห็นว่าวัดคุณสมบัติของค้านี้ยังไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และในการจัดการเรียนการสอนก็ไม่ได้มีการมุ่งเน้นให้ความสำคัญในส่วนนี้กันอย่างจริงจังในสภาพของการจัดการศึกษาและหลักสูตรที่เป็นอยู่ เรายังมุ่ง

เน้นให้ความสนใจที่เนื้อหาและทฤษฎีของวิชาเป็นสำคัญ ผู้สอนเองก็มุ่งแต่ที่จะถ่ายทอดเนื้อหาเป็นหลัก ในความเป็นจริงแล้วในขณะที่ผู้สอนคิดว่าตนเองกำลังถ่ายทอดเพียงแค่เนื้อหาของวิชาเท่านั้น ผู้สอนได้แสดงและถ่ายทอดทักษณ์คิด ค่านิยม และความเชื่อส่วนบุคคลให้กับผู้เรียน ในขณะเวลาเดียวกันนั้นด้วย เทคนิคการแสดงลักษณะน้ำใจจะเกิดขึ้นโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจของผู้สอนก็ได้ นั่นคือผู้สอนบางท่านมีเจตนาจะถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยมของตนให้กับผู้เรียน ต้องการให้ผู้เรียนคล้อยตามหรือมีความรู้สึกนึงกิดเช่นเดียวกับผู้สอน ถ้าเป็นเช่นนี้แล้วสิ่งที่เกิดขึ้นคือการขาดทิคทางที่แน่นอนในเรื่องของการพัฒนาทักษณ์ให้กับผู้เรียนด้วยเหตุผลที่ว่าผู้สอนแต่ละท่านมีค่านิยมความเชื่อ และทักษณ์ในเรื่องเดียวกันแตกต่างกันได้ อย่างไรก็ตามในเรื่องของการพัฒนาทักษณ์ ค่านิยมก่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่นักการศึกษาให้ความสำคัญเช่นกัน แต่จุดอ่อนมีอยู่ตรงที่การขาดความสนใจ และความพยายามที่จะวิเคราะห์ แยกแยะ และกำหนดแนวทางหรือข้อทฤษฎีร่วมกันว่า อะไรคือ ทักษณ์และค่านิยม ที่เราต้องการจะพัฒนาในส่วนของวิชาชีพ หรือของสาขาวิชา โดยปกติเรามักจะเขียนรวม ๆ ในวัดคุณประสมกันว่า เมื่อผู้เรียนเรียนจบวิชานี้แล้ว ผู้เรียนควรจะมีทักษณ์ที่คือที่วิชานี้

หรือที่เรื่องนี้ หรือว่าเป็นที่อนุโลมว่าถ้าผู้เรียนจบสาขาวิชานี้แล้ว จะมีรายได้ในวิชาชีพนั้นเอง อะไรคือทักษณ์ที่คือที่วิชานั้น และอะไรที่จะใช้เป็นตัวกำหนดนี้คือส่วนสำคัญที่จำเป็นจะต้องมีการวิเคราะห์และขยายความให้ชัดเจน เพื่อที่จะก่อให้เกิดการปฏิบัติร่วมกันได้

ในเรื่องของทักษะที่ต้องการจะฝึกให้ผู้เรียนนั้น ดูเหมือนไม่เป็นการยกนักที่จะกำหนด แต่อาจเป็นการยกในการจัดฝึกปฏิบัติ ทักษะมิใช่เป็นเรื่องของการเรียนรู้ตามทฤษฎีหรือตามตัวหนังสือเท่านั้น ดังนั้นในรายวิชาที่ต้องมีการฝึกทักษะนั้น เราได้มีการจัดเวลา สถานที่ อุปกรณ์สำหรับการนี้หรือไม่ อีกประการหนึ่งทักษะนั้นนิ่งไม่มีขีดกำหนดไว้แต่เพียงในเรื่องทักษะทางด้านร่างกาย (Physical skill) เท่านั้น แต่จะรวมไปถึงทักษะ ความสามารถทางด้านสกิลปัญญา เช่นในเรื่องของความสามารถในการวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ รอบข้าง การวิเคราะห์สภาพบัญชาไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคมหรือบุคคล ตั้งเหล่านี้จะต้องอาศัยการฝึกฝนเช่นเดียวกัน แต่การฝึกในลักษณะนี้จะแตกต่างไปจากการฝึกทางด้านสรีระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักสูตรหรือวิชาที่เราต้องการจะเตรียมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างจริงจัง เราจะต้องพัฒนาทักษะความ

สามารถในตัวผู้เรียน ในด้านของการวิเคราะห์ให้เข้าใจถึงสภาพบัญชาสังคม อะไรที่เป็นกันเหตุของบัญชา บัญชาเป็นผลกระทบมาจากการส่วนใด หรือเป็นผลกระทบมาจากบัญชาอื่นในสังคมหรือไม่ เป็นต้น

บทความนี้ไม่ได้มุ่งที่ครอบคลุมแนวคิดในเรื่องของหลักสูตรในทุกด้านเนื่องจากยังไม่องค์ประกอบอื่นที่ผู้พัฒนาหลักสูตรควรจะคำนึงถึง โดยแก่นแท้ของการพัฒนาหลักสูตรนั้น จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้วิารณญาณในการตัดสินใจ การตัดสินใจในเรื่องของหลักการเหตุผล การตัดสินใจในเรื่องของวัตถุประสงค์

การตัดสินใจในเรื่องของเนื้อหา ก็ันนั่นผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องใช้วิารณญาณวิเคราะห์ก่อน การตัดสินใจ และจะต้องระลึกไว้ว่า ผลที่จะเกิดจากการตัดสินใจนี้จะส่งผลกระทบอย่างไร การพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นขบวนการหรืองานที่ต่อเนื่องไม่สิ้นสุด คือเมื่อได้มีการกำหนดหลักสูตรใหม่ขึ้นมาแล้ว นั้นไม่ได้มายความว่างานของหลักสูตรจะสิ้นสุดลง แท้จริงแล้วเป็นเพียงการเริ่มต้นของงานใหม่ งานใหม่ที่ต้องการการพัฒนาผล งานที่ต้องการการประเมินผล งานที่ต้องการการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไข เพิ่มเติมเสริมแต่งไม่สิ้นสุด

บรรณานุกรม

- Alisara Sirisri. *A Critical analysis of the junior high school science curriculum in Thailand*. Unpublished Doctoral Dissertation, The University of Alberta, Canada, 1986.
- Aoki, T.T. *Toward curriculum inquiry in a new key*. Curriculum *Praxis: Occasional Paper*, no. 2, (revised ed.), Department of Secondary Education, The University of Alberta, 1985.
- Feyerabend, P. *Against method*. London : NLB Humanities Press, 1975.
- Giroux, H.A. *Theory and resistance in education: a pedagogy for the opposition*. Massachusetts : Bergin & Garvey Publishers, Inc., 1981.
- Habermas, J. *Knowledge and human interests*. Boston : Beacon Press, 1971.
- Schwab, J. J. *Science, curriculum, and liberal education*. Chicago : The University of Chicago Press, 1978.
- Walker, D. F. *Curriculum theory is many things to many people*. *Theory into Practice*, I, 1978.